

comparació amb la forma de la cornamusa? ¿No salta més a la vista la comparació, si és directament amb les banyes de l'animal més banyut de tots, o sigui el boc? D'altra banda recullo ací una dada catalana inèdita, que tinc poc especificada, i caldria investigar millor abans que la tradició no mori, car a mi no m'ha llegut de fer-ho: a Lladurs, en la part més aspra i abrupta del Pre-Pirineu solsonès, em digueren (1964), tot descrivint-me la part extrema Nord del terme (junt amb la Serra de Mora, el Roc dels Moros i el Prat d'Estagues), que a la *bauma* coneguda per *El Feixà*, «hi van néixer *Les Gàites*»; sens dubte algun ésser mític, però què eren precisament no ho sé (follets, potser fades?). *AlcM* (acc. 6) reporta, precisament d'aquella rodalia (Solsona i Cardona), la frase «aquesta dona és una *gaita*», que interpreta com «persona avara». Però no veig com la cornamusa pugui servir de terme de comparació per a dona mal mirada. Seria potser 'bruixa'? ¿Es tractaria d'una identificació amb el nom del boc infernal, que adoren i entorn del qual es creu que dansen les bruixes? Cf. encara, en *AlcM*, tarrag. *gaitota* «dona que sempre remuga», i val. *gaitut*, *-uda*, «entutjat, malhumorat», nocions que ja lliguen amb la idea de 'bruixa'. I no és fantàstic preguntar-se si en les *Gaiates* castellenques no s'hi amagaria una altra encarnació d'aquest mite, amb vestidura morisca i lingüísticament mossàrab.

+GAITIL, mot incert. L'*InvLC*, s. v. *privada*, recull d'un doc. cerdà, de Bellver, any 1399 la frase «lo *gaytil* de les privades s'à adobar» o sigui 'de les latrines o comunes': ni ho explica Alart ni en tinc altra notícia. Es podria pensar que sigui un dipòsit d'aigua per esbandir-les, i llavors no fóra gens inversemblant de suggerir que vingués per via mig-sàvia del llatí *AQUATILIS* 'relatiu a l'aigua, que hi ha aigua' [Varró, Ciceró, Columella, Plini, Vegeci], més que més havent-hi representació romànica del pl. neutre *AQUATILIA* (*REW*, 577a): d'on **aigatil* amb metàtesi i influència de *guaitar*: *agaitil* > *ga*- (metàtesi en tot cas possible, i més si s'hagués traslladat l'accent a la final); ¿o hi ha relació amb *gaitiu* 'joc consistent a captivar els del partit contrari' (< *caitiu* < *captiu*), però amb quin sentit?

Gaitó, V. *guaitar* *Gaitota*, *gaitut*, V. *gaita* *Gaixbola*

GAIUVA, o GALLUFA, o GALLUVA, nom d'una planta o mata silvestre, en cast. *gayuba*, andal. i murc. *gayomba*, hisp.-àrab *bayúnb*; mot d'origen incert, segurament pre-romà i emparentat amb el gascó *jaugue* f., i fr. occid. *jôghe*, *jeyon*, *ajou*, fr. *ajonc*, 'argelaga': les formes gallo-romàniques suposen una base **AIAUGA* (en part **AIAUGONE*) i les hispàniques **AGAIUA*; en català, on és propi de les terres de l'Ebre, València i les Illes, deu venir del mossàrab (més aviat que ser enlleu manlleu del castellà). □ 1.^a doc.: *Gallufera*, 1797, Cavanilles; un derivat *Gayubel* ja figura en el S. XIII en

el Repartiment de València.

En aquest es troba *Gayubel* com a nom de *Gaibiel* a l'Alt Millars, que avui és *Gaibiel*, del partit de Sogorb (Simonet): més aviat que d'un diminutiu es tractarà d'un antic collectiu **gayubal* canviat en *Gayubel* per la imela aràbiga. Cavanilles dona *gallufera* com a «arbutus uva ursi», cast. *gayuba*, fr. *busserolle* (*Obs.* II, 330). GaGirona, *Voc. Maestr.* (p. 376): «*galluba*, *gallubes*: fruit petit de la *gallubera*, Maestr. i Pna.-Cast.; *gallubera*: mata estesa, tots temps verda, de la família de les ericàcees, a la que perteneix l'alborç, lo bruc i altres; és ramosa, fulles amuntanades, menudes, molt nervudes, floretes en panolletes o raïms en la punta de les rames, de color blanc rosat, i drupa o pericarpí carnós roig i rodó, de 6 a 8 mm. de diàmetre maestr. (Benassal); diuen *gallumera* a Vilafranca del Cid, *buixereta* a Aragó, *buixerola* a Cat., *gayuba* a Castella». Ja relaciona amb l'andal. *gallomba* i *gallumbares*, «que hem oït aplicat a la ginesta, i als *ginestars*»: en efecte la forma *gallumera* de Vilafranca sembla ser la variant fonètica que correspondria en català a la de *-mb-* del mossàrab andalusí.

No caldrà que repetim ací el que diu *AlcM* (s. v. *galluva*, *gallufa*, *gallufera* i *gallufos*) ni els informes i consideracions donats en l'extens article del DCEC (II, 714-5). Hi afegeixo només les dades que tinc directes. L'àrea d'aquest nom comença ja a Tortosa: on, a propòsit de la *Genista hispanica* (*cascaula*), parlen dels «rovellons que es crien pel Port --- pels frescals dels boscos de pins --- per entremig de cascaules, espigols i *gallufa*», Vergés Paulí (*Espurnes* v, 37). També és de Menorca *cards galufés* de la terra grassa, que són els que engeguen volves volants (cast. *vilanos*), esmentats entre els *sigarells* i els *cards pellofers* i altres *cards* (Ferrerries, 1964). Amb -f- també *gallufa* en altres localitats de l'extrem Nord valencià: és la 'boixerola' a Sorita, *gallufera* a Herbés (1961). També tinc la forma amb -b- en el Maestrat, però allí *galúbo* s'ha tornat el terme genèric per designar la baia o fruiteta de bon nombre d'arbustos boscats: a Vistabella, de la «sarsa» ('gavarrera'), però també «el *ginebre* i la *savina* fan un *galúbo*»; igual m'ho diuen d'aquests dos a Xodos, mentre que a Vilafranca sento *galubèra* per a la planta (1961). Cap al Sud arriba molt enllà, almenys fins a Alcoi, on diuen *galúva* com a equivalent del cast. *gayuba* (Giner, 1935).¹

Altrament limitem-nos a un parell de coses cabdals. Dades mossàrabs: *bayúnb* 'daphne alexandrea', en Abenalbéitar (Màlaga, † 1248), que en part també designa els gallerans o brusco, no gaire diferent de certes ginestes; *gayovero* = *brusco* en *Alc.*, i *bayoba* a Galícia 'gallerans'; *gayumba* ja en Enrique de Villena (segle XV), i altres autors andalusos i murcians antics, per a la «retama de olor» (*Spartium junceum*); i *gayomba*, -bo, en moltes fonts modernes del Sud d'Espanya.

El cast. *gayuba*, que ja apareix en una font baix-aragonesa de c. 1400, és l'«*Arctostaphylos uva-ursi*», planta d'alta muntanya que no manca de semblança amb els gallerans, i que fa una fruiteta semblant a les citades: es troba en moltes fonts del Nord i del Centre